

ВСТУП

Цей посібник не є черговим виданням для формальної звітності. Сьогодні в Україні чимало посібників з філософії, подібних один на одний за змістом, як клони за зовнішнім виглядом.

Автори цієї книги ознайомилися зі змістом багатьох навчальних посібників з філософії та дійшли висновку, що треба радикально змінювати підходи до написання таких посібників, як, до речі, і до підручників.

Ця зміна полягає у тому, щоб перейти від описової загальності (ні про що) та історико-філософського подання навчального матеріалу до *конкретно-концептуального пояснення та проблемного викладення навчального матеріалу*.

Специфіка філософського мислення полягає у тому, що воно знову і знову повертається до своїх першопочаткових питань, на які шукають відповіді філософи. Ці питання, які поставили мислителі минулих епох, є *викликами* для сучасних філософів. Тому можна говорити про те, що вони “вічні”. Філософи наче приймають естафету в своїх попередників й шукають відповіді на питання, на які людство намагалося відповісти ще у давнину.

Актуальні проблеми філософії – це ті проблеми, які активно обговорює, аналізує нині філософське товариство. Провідні світові філософи намагаються сприяти їхньому розв’язанню.

Вже доволі давно склалася певна класична схема чи послідовність розгляду проблем філософії (принаймні в українській академічній філософії). Ця схема виглядає так: проблема існування і буття, пізнання/знання, свідомості, людини, історії, суспільства. Ці проблеми є предметом розгляду певних філософських наук, а саме: онтології/метафізики (існування і буття), гносеології/епістемології (пізнання і знання), філософії свідомості (свідомість), філософської антропології (людина), філософії історії (історія), соціальної філософії (суспільство).

У західних навчальних посібниках чи підручниках із філософії набір проблем може відрізнятись від наведеного вище. Наприклад, англосаксонська навчальна література з філософії має переважно

аналітичну спрямованість. Аналітичний підхід до актуальних проблем філософії характеризується тим, що він зосереджується на доволі вузьких проблемах та їхньому концептуальному (поняттєвому) аналізі. Ось які проблеми розглянуто в оксфордському підручнику сучасної філософії¹: проблеми моральної філософії (добро і зло, правильно і неправильно з морального погляду), проблеми соціальної та політичної філософії (демократія, лібералізм, фемінізм у філософії, законність і право), філософія свідомості та дії (інтенціональність, дія, когнітивний підхід до свідомості), філософія мови (референція та опис, значення і розуміння, істина, прагматика), метафізика (причиновість, модальність, час, світобудова), епістемологія (знання і скептицизм, сприйняття, апіорі), філософія наук (науковий реалізм, закони наук, філософія біології та фізики).

Автори цього навчального посібника вирішили додати теми, які не розглядають в українському переліку актуальних проблем, щоб охопити усю проблематику сучасної філософії. Тому для розгляду в цьому навчальному посібнику висвітлено такі проблемні теми:

Тема 1. Метафізика й онтологія – буття та існування

(д-р філос. наук Ігор Карівець)

Тема 2. Гносеологія й епістемологія – пізнання та знання

(проф. Віктор Петрушенко)

Тема 3. Філософія свідомості та штучний інтелект

(канд. філос. наук Олександра Стебельська)

Тема 4. Філософія людини: гуманізм, постгуманізм і постлюдина

(д-р філос. наук Ігор Карівець, доц. Олесь Паньків)

Тема 5. Моральна філософія: цінності, добро і зло

(доц. Марія Сінельнікова)

Тема 6. Соціальна і політична філософія

(д-р філос. наук Ігор Карівець, канд. філос. наук Оксана Ференц)

Тема 7. Філософія культури і сучасна цивілізація

(д-р філос. наук Ігор Карівець, доц. Михайло Скалецький, доц. Оксана Онищук)

Тема 8. Філософія науки і техніки

(проф. Світлана Повторева, канд. філос. наук Оксана Чурсінова)

¹ Див.: Jackson, F., Smith, M. (Eds.). (2007). Oxford Handbook of Contemporary Philosophy. Oxford: Oxford University Press.

Історичний аспект цих проблем буде враховано незначно, адже цей навчальний посібник є не історично-філософським, а *проблемним*. Недоречно розглядати проблеми філософії, як кажуть, від “Адама та Єви”. Історія філософії – це окрема гілка філософії, яка займається реконструкцією поглядів та систем різних мислителів і філософських шкіл, їхнім змістовним, концептуальним порівнянням та аналізом. Звісно, автори посібника звертатимуться до тих чи інших мислителів, які висвітлили філософську проблему в оригінальний спосіб та запропонували певний підхід до її вирішення. Але такі покликання будуть лише прикладами без історико-філософського нарративу.

Особливу увагу в цьому посібнику звертатимемо на сучасні підходи до вирішення проблем буття та існування, пізнання і знання, свідомості й штучного інтелекту, людини, цінностей, соціального та політичного виміру людського існування, сучасної культури та цивілізації, науки і техніки. Автори прагнуть показати інтелектуальні здатності та можливості *сучасних філософів* вирішувати ці проблеми або хоча б окреслити шляхи їхнього вирішення.

Джерельна база, на яку спираються автори цього навчального посібника, охоплює найістотніші праці з філософської проблематики ХХ–ХХІ ст. Ми прагнули якнайактивніше використовувати українські переклади та напрацювання сучасних українських філософів щодо згаданої проблематики. Тому в навчальному посібнику враховано український внесок у спроби вирішити зазначені проблеми, хоча й відчувається брак таких напрацювань з деяких проблем, який компенсовано доробком зарубіжних науковців.

І на завершення. Цей навчальний посібник незвичний тим, що філософські проблеми візуалізуються певними художніми образами (див. вклейку) . Художній образ філософської проблеми є іншим способом її презентації – мистецької, яка ґрунтується на продуктивній уяві. Тому поєднання раціонального мислення з продуктивною уявою для вирішення філософських проблем лише розширює дослідницьке поле філософії та залучає мистецтво до цього поля. Завдяки творчості студентів Інституту архітектури та дизайну Львівської політехніки уможливилась така художньо-образна візуалізація філософських проблем. І ми вдячні їм за це.

Ігор Карівець,
д-р філос. наук, доц.